OLIY MAQSADLAR BILAN YASHASH

Nazarova Nargiza Qayumjonovna
Namangan viloyati, To‘raqo‘rg‘on tumani 12-DMTT, o‘rta guruh tarbiyachisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada inson hayotini mazmunli, foydali va mas’uliyatli tashkil etishda oliy maqsadlarning o‘rni yoritiladi. Oliy maqsad tushunchasi faqat katta orzularni anglatmasligi, balki ezgu niyat, aniq reja, sabr, mehnat va foydali faoliyat bilan bog‘liqligi ochib beriladi. Maqolada buyuk allomalar va islomiy manbalarda insonning niyati, vaqt qadri, ilm olish, halol mehnat va jamiyatga foyda keltirish masalalariga berilgan e’tibor tahlil qilinadi. Shuningdek, maqsadni belgilash, uni kichik bosqichlarga ajratish, o‘z ustida ishlash va natijani tahlil qilish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beriladi. Ayniqsa, yosh avlodni maqsadli yashashga o‘rgatishda tarbiyachi, ota-ona va pedagogning shaxsiy namunasi muhimligi ta’kidlanadi. Maqola o‘quvchini o‘z hayotiga nazar tashlash, vaqtini qadrlash va jamiyatga foydali inson bo‘lish sari undashga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *oliy maqsad, ezgu niyat, ma’naviyat, ilm, tarbiya, mehnat, vaqt, mas’uliyat, shaxsiy rivojlanish.*

Kirish

Inson hayotining qiymati faqat uning qancha yil yashagani bilan emas, balki shu yillarni qanday mazmun bilan to‘ldirgani bilan belgilanadi. Har bir insonning orzusi, intilishi va kelajak haqidagi tasavvuri bo‘ladi. Biroq oddiy istak bilan oliy maqsad o‘rtasida katta farq bor. Istak inson xohlagan natija bo‘lsa, maqsad shu natijaga erishish uchun ongli ravishda belgilangan yo‘l va harakatdir. Oliy maqsad esa insonning shaxsiy manfaatidan tashqari, uning ma’naviy kamoloti, oilasi, kasbi va jamiyatga foydasi bilan uyg‘unlashgan ezgu intilishdir.

Bugungi tezkor davrda inson oldida imkoniyatlar ko‘p. Shu bilan birga, vaqtni behuda sarflash, maqsadsiz mashg‘ulotlarga berilish va boshqalarning fikriga haddan tashqari bog‘lanib qolish kabi muammolar ham mavjud. Shuning uchun yosh avlodga bolalikdan boshlab “Men kim bo‘laman?”, “Nima uchun o‘qiyapman?”, “Jamiyatga qanday foyda keltira olaman?” kabi savollarni berishga o‘rgatish muhim. Bunday savollar insonni o‘z ustida ishlashga, mas’uliyatni his qilishga va kelajakni ongli rejalashtirishga undaydi.

Islomiy manbalarda ham niyat va maqsad masalasiga katta e’tibor beriladi. Qur’oni karimda insonning yaratilish maqsadi ibodat va ezgulik bilan bog‘lanadi. Sahih hadislarda esa amallarning qiymati niyat bilan bog‘liqligi ta’kidlangan. Demak, katta natijalarga erishishdan avval inson o‘zining ichki maqsadini, niyatini va yo‘nalishini aniqlab olishi zarur.

Asosiy qism

Oliy maqsad avvalo ezgu niyatdan boshlanadi

Har qanday katta ish kichik bir niyatdan boshlanadi. Ammo niyatning o‘zi yetarli emas: u to‘g‘ri yo‘nalish va amaliy harakat bilan mustahkamlanishi kerak. Inson o‘z oldiga maqsad qo‘yayotganda uning mazmuni, foydasi va oqibatini ham o‘ylashi lozim. Faqat boylik, shuhrat yoki mansabni ko‘zlash insonni uzoq muddat qoniqtirmasligi mumkin. Bilim olish,

oilaga munosib farzand bo‘lish, kasbini halol bajarish, boshqalarga naf keltirish kabi maqsadlar esa inson hayotiga chuqurroq mazmun beradi.

Payg‘ambarimiz Muhammad (s.a.v.)ning mashhur hadislaridan birida amallar niyatga bog‘liqligi bayon qilingan. Bu hadis insonni har bir ishidan oldin o‘z niyatini tekshirishga chaqiradi. Shuning uchun “Men buni nima uchun qilyapman?” degan savolni o‘zimizga berib turish foydalidir.

Maqsad aniq bo‘lsa, harakat ham tartibli bo‘ladi

Noaniq maqsad ko‘pincha noaniq harakatga olib keladi. Masalan, “Men yaxshi inson bo‘laman” degan niyat chiroyli, ammo uni amaliy qadamlar bilan to‘ldirish kerak. “Har kuni 30 daqiqa kitob o‘qiyman”, “Haftasiga bir marta yangi ko‘nikma o‘rganaman”, “Har kuni bir yaxshilik qilishga harakat qilaman” kabi aniq vazifalar katta maqsadni kundalik hayotga olib kiradi.

Maqsadni uch bosqichda belgilash mumkin: uzoq muddatli maqsad, o‘rta muddatli reja va bugungi vazifa. Masalan, “malakali pedagog bo‘lish” uzoq muddatli maqsad; malaka oshirish, kitob o‘qish va yangi metodlarni o‘rganish o‘rta muddatli reja; bugun bir metodni o‘rganib, uni amaliyotda sinab ko‘rish esa kundalik vazifa bo‘ladi.

Vaqt oliy maqsadga eltuvchi eng katta imkoniyat

Insonning eng qimmat boyliklaridan biri — vaqt. Yo‘qotilgan pulni qayta topish mumkin, ammo o‘tib ketgan vaqtni qaytarib bo‘lmaydi. Shu sababli maqsadli inson kunini rejalashtirishni, muhim ishlarni ajratishni va vaqtni behuda sarflamaslikni o‘rganadi.

Imom Buxoriy rivoyat qilgan hadislarda dunyoda musofir yoki yo‘lovchidek yashash mazmunidagi hikmat mavjud. Bu insonni vaqtinchalik hayotga haddan tashqari berilib ketmasdan, o‘zidan yaxshi iz qoldirishga chaqiruvchi muhim eslatmadir. Vaqtni qadrlash — faqat ko‘p ishlash emas; foydali ish, dam olish, oila, ta’lim va ruhiy tarbiya o‘rtasida muvozanat yaratish hamdir.

Ilm va o‘z ustida ishlash — oliy maqsadning tayanchi

Oliy maqsadga ega bo‘lgan inson “Men hammasini bilaman” degan fikrda to‘xtab qolmaydi. U doimo o‘rganadi, xatolaridan xulosa chiqaradi va yangi bilim izlaydi. Ayniqsa, tarbiya va ta’lim sohasida faoliyat yuritadigan inson uchun bu juda muhim. Chunki bolaga berilgan har bir so‘z, har bir munosabat va har bir namuna uning dunyoqarashiga ta’sir qilishi mumkin.

Buyuk mutafakkirlarimiz ilmni inson kamolotining muhim vositasi deb bilganlar. Alisher Navoiy asarlarida ham ilm, odob, mehnat, insonparvarlik va komillik g‘oyalari keng yoritilgan. Demak, oliy maqsad sari intilgan inson o‘z kasbini mukammallashtirish bilan birga, odobi va dunyoqarashini ham boyitib borishi kerak.

Qiyinchilikdan qo‘rqmaslik va sabrli bo‘lish

Har qanday katta maqsad yo‘lida to‘siqlar uchraydi. Ba’zan inson qilgan mehnatining natijasini tez ko‘rmaydi. Ba’zan xato qiladi yoki rejalari kutilganidek amalga oshmaydi. Bunday paytda maqsaddan voz kechish o‘rniga xatoni tahlil qilish va yangi yo‘l izlash kerak.

Sabr harakatsizlik emas. Sabr — qiyinchilikka qaramay, to‘g‘ri yo‘ldagi harakatni davom ettirishdir. Maqsadga yetishishda qat’iyat, mehnatsevarlik va intizom bir-birini to‘ldiradi. Bugun kichik natija bergan mehnat ertaga katta o‘zgarishga sabab bo‘lishi mumkin.

Oliy maqsad tarbiyada qanday namoyon bo‘ladi?

Yosh avlodni maqsadli yashashga o‘rgatishda tarbiyachi va ota-onaning shaxsiy namunasi juda katta ahamiyatga ega. Bolaga faqat “Yaxshi o‘qi”, “Intizomli bo‘l” deyishning o‘zi yetarli emas. Bola kattalarning vaqtga munosabatini, kitob o‘qishini, mehnatini, va’dasiga sodiqligini va boshqalarga hurmatini kuzatadi. Shuning uchun tarbiya avvalo kattalarning amaliy namunasi orqali ta’sirchan bo‘ladi.

Bog‘cha yoshidagi bolalarda oliy maqsad tushunchasini sodda shaklda shakllantirish mumkin. Masalan, “Katta bo‘lsam kim bo‘laman?”, “Bugun qanday yaxshilik qildim?”, “Do‘stimga qanday yordam berdim?”, “Bugun nimani o‘rgandim?” kabi savollar bolani fikrlashga o‘rgatadi. Ta’limiy o‘yinlar, kichik topshiriqlar, rag‘batlantirish va ijodiy mashg‘ulotlar orqali bolada mas’uliyat, mustaqillik va intilish sifatlarini rivojlantirish mumkin.

Oliy maqsad va jamiyatga foyda keltirish

Haqiqiy maqsad insonning faqat o‘zi uchun emas, atrofidagilar uchun ham foydali natijaga olib keladi. Shifokor inson salomatligiga, o‘qituvchi bilimga, tarbiyachi bolaning kelajagiga, hunarmand o‘z mehnati bilan jamiyatga xizmat qiladi. Har bir kasbning qadri uning halol va mas’uliyat bilan bajarilishida namoyon bo‘ladi.

Shu nuqtai nazardan, “Men jamiyatga nima bera olaman?” degan savol “Men jamiyatdan nima olaman?” degan savol bilan bir qatorda turishi kerak. O‘zidan yaxshi iz qoldirishga intilgan insonning mehnati boshqalarga ham foyda beradi.

AMALIY TAVSIYALAR

1. Hayotingizdagi eng muhim 3 ta maqsadni yozib chiqing.
2. Har bir maqsad uchun kamida 3 ta aniq qadam belgilang.
3. Har kuni kamida 20–30 daqiqani o‘qish yoki yangi ko‘nikmaga ajrating.
4. Kun yakunida “Bugun maqsadim sari nima qildim?” deb o‘zingizga savol bering.
5. Xatoni mag‘lubiyat emas, tajriba sifatida tahlil qiling.
6. Sizni maqsadingizdan uzoqlashtiradigan odatlarni bosqichma-bosqich kamaytiring.
7. Oliy maqsadni halol mehnat, yaxshi muomala va foydali amallar bilan bog‘lang.

Xulosa

Oliy maqsad bilan yashash — balandparvoz gaplar bilan cheklanmaydigan, kundalik hayotda namoyon bo‘ladigan hayot tarzidir. U ezgu niyat, aniq reja, ilm, mehnat, sabr, intizom va mas’uliyatni talab qiladi. Inson o‘z oldiga katta maqsad qo‘yishi bilan birga, shu maqsadga olib boradigan kichik va muntazam qadamlarni ham belgilashi zarur.

Har bir inson o‘z kasbi, oilasi, bilimi va yaxshi amallari orqali jamiyatga foyda keltira oladi. Shuning uchun hayotimizda “Men nimaga erishaman?” degan savol bilan bir qatorda “Men qanday inson bo‘laman va boshqalarga qanday foyda keltiraman?” degan savol ham bo‘lishi kerak. Oliy maqsad insonni faqat natijaga emas, komillikka ham yetaklaydi.

Bugun boshlangan kichik yaxshi odat ertangi katta natijaning boshlanishi bo‘lishi mumkin. Demak, maqsadni uzoqdan kutish emas, unga bugundan boshlab bir qadam tashlash kerak. Insonning eng go‘zal merosi — ortidan qoladigan yaxshi nom, foydali mehnat va ezgu izdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Qur’oni karim.
2. Imom al-Buxoriy. “Al-Jome’ as-Sahih” (Sahih al-Buxoriy).
3. Imom Muslim. “Sahih Muslim”.
4. Alisher Navoiy. “Mahbub ul-qulub”.
5. Pedagogika va ma’naviyatga oid o‘quv-uslubiy adabiyotlar.
6. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’limga oid me’yoriy-uslubiy manbalar.